

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.4.2>

## METODY ROZWIJANIA KOMPETENCJI BADAWCZYCH NAUCZYCIELI JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO I LITERATURY LICEUM

*Halyna Serdiuk*

*aspirantka Instytutu Kształcenia Zawodowego Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy,  
zastępca dyrektora ds. pracy edukacyjnej instytucji komunalnej „Czernihowskie Regionalne Liceum  
Naukowe” Rady Obwodu Czernihów (Czernihów, Ukraina)*

*ORCID ID: 0000-0003-2660-5553*

*serdyuk.galina@gmail.com*

**Adnotacja.** W artykule autor opisuje metodologię kształtowania kompetencji badawczych nauczycieli języka i literatury ukraińskiej (zwanymi dalej nauczycielami UML) w systemie pracy naukowo-metodologicznej liceum. Metodologia jest przedstawiana jako kompletny system, który ma swoje własne elementy i należy go wdrażać krok po kroku. Określono cel pracy naukowo-metodycznej organizowanej w liceum oraz zadania determinujące rozwój badanych kompetencji nauczycieli języka UML. Uzasadniono motywacyjne, poznawcze i refleksyjne etapy wdrażania metodologii. Metodologia opiera się na autorskim zrozumieniu specyfiki rozwoju komponentów badanych kompetencji (motywacyjno-wartościowych, poznawczych, twórczo-aktywnych, refleksyjno-oceniających). Określono cel, zadania, narzędzia metodyczne, treść każdego etapu. Zaproponowano treść pracy naukowo-metodycznej, która realizowana jest poprzez formy i środki wypróbowane w liceum. Organizacja systemu pracy naukowej i metodycznej przyczynia się do całościowego rozwoju kompetencji badawczych nauczycieli Liceum UML. Uwzględnia się potrzebę oceny jakości prowadzonej pracy naukowej i metodycznej oraz możliwość jej dostosowania.

**Słowa kluczowe:** kompetencje badawcze, składniki kompetencji, system metodyczny nauki, filolog, liceum.

## METHODS OF DEVELOPING RESEARCH COMPETENCE OF UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE TEACHERS OF THE LYCEUM

*Halyna Serdiuk*

*Postgraduate Student of the Institute of Vocational Education of the National Academy  
of Educational Sciences of Ukraine, Deputy Headteacher for Academic Work  
Municipal institution “Chernihiv Region Science-biased Lyceum”*

*of the Regional Council (Chernihiv, Ukraine)*

*ORCID ID: 0000-0003-2660-5553*

*serdyuk.galina@gmail.com*

**Abstract.** In the article, the author describes the method of developing the research competence of Ukrainian language and literature teachers (hereinafter – UML teachers) in the system of scientific and methodological work of the lyceum. The methodology is presented as a complete system that has its own components and needs to be implemented step by step. The purpose of the scientific and methodical work organized in the lyceum and the tasks determining the development of the studied competence of the teachers of the UML have been determined. The motivational, cognitive, activity-reflexive stages of implementation of the methodology are substantiated. The methodology is based on the author's understanding of the peculiarities of the development of the components of the investigated competence (motivational-valuable, cognitive, creative-active, reflective-evaluative). The purpose, tasks, methodical tools, content of each stage are specified. The content of the scientific and methodical work is proposed, which is carried out through the forms and means tested in the lyceum. The organization of the system of scientific and methodical work contributes to the holistic development of the research competence of UML Lyceum teachers. The need to assess the quality of the conducted scientific and methodical work and the possibility of its adjustment is taken into account.

**Key words:** research competence, components of competence, scientific methodical system, philologist, lyceum.

## МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ЛІЦЕУ

*Галина Сердюк*

*аспірантка Інституту професійної освіти Національної академії педагогічних наук України,  
заступник директора з навчально-виховної роботи комунального закладу  
«Чернігівський обласний науковий ліцей» Чернігівської обласної ради (Чернігів, Україна)*

*ORCID ID: 0000-0003-2660-5553*

*serdyuk.galina@gmail.com*

**Анотація.** У статті автор описує методику розвитку дослідницької компетентності вчителів української мови і літератури (далі – учителів УМЛ) у системі науково-методичної роботи ліцею. Методику представлено як

цілісну систему, що має свої складники та потребує поетапної реалізації. Визначено мету науково-методичної роботи, організованої в ліцеї, та завдання, що обумовлюють розвиток досліджуваної компетентності вчителів УМЛ. Обґрунтовано мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-рефлексивний етапи реалізації методики. В основі методики авторське розуміння особливостей розвитку компонентів досліджуваної компетентності (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, креативно-діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний). Указано мету, завдання, методичний інструментарій, зміст кожного етапу. Запропоновано змістове наповнення науково-методичної роботи, що здійснюється через апробовані в ліцеї форми та засоби. Організація системи науково-методичної роботи сприяє цілісному розвитку дослідницької компетентності вчителів УМЛ ліцею. Ураховано необхідність оцінити якість проведеної науково-методичної роботи та можливість її коригування.

**Ключові слова:** дослідницька компетентність, компоненти компетентності, науково-методична система, філолог, ліцеї.

**Вступ.** Освітня система під час війни зазнає істотних змін, що вимагає нових підходів до розвитку дослідницької компетентності філологів. Актуальність дослідження визначаємо й у контексті реформи старшої профільної школи, що потребує подолання стереотипів та запровадження інновацій у навчанні здобувачів освіти. Ураховуючи дослідницьку парадигму освіти, що реалізує ідею навчання як дослідження, визначаємо нові вектори професійного розвитку філологів ліцею. Зазначимо, що «метою педагогічної освіти є підготовка сучасного вчителя-професіонала..., у якому поєднуються якості педагога-дослідника, що володіє сучасними методами наукового пізнання» (Ничкало, Лук'янова, Хомич, 2021: 4). У наукових розвідках розвитку філологічної освіти в Україні окреслено в контексті реалізації компетентнісного підходу на етапі підготовки вчителів до професії, активізації науково-дослідницької діяльності майбутніх філологів, структурування змісту дисциплін на міждисциплінарній основі з урахуванням Концепції Нової української школи та державних стандартів середньої освіти (Vovk, 2024). Згодні з думкою А. Заїки, що «формування в майбутніх учителів-філологів старшої школи науково-дослідницьких умінь є необхідною умовою досягнення ними відповідного професійного рівня, орієнтування в інноваційних педагогічних технологіях та наукових дослідженнях» (Заїка, 2020: 106). Як зазначають О. Семенов, М. Вовк, «на дослідницьку діяльність учителя-філолога значно впливають тенденції гуманізації та інтеграції в розвитку філології» (Семенов, Вовк, 2020: 27). I. Shcherban, N. Gut (2023) розглядають дослідницьку компетентність як показник якості освіти. L. Udompong, D. Traiwitkhun, S. Wongwanich (2014) привертала увагу до поняття наукової грамотності вчителів, яка впливає на дослідницьку компетентність та сприяє розвитку наукової грамотності учнів.

Зазначимо, що прагнення держави створити ефективну систему підготовки вчителів української мови та літератури можна простежити через аналіз нормативно-правової бази, що цьому сприяє (Лібак, 2024). Повномасштабна війна актуалізувала проблему формування мовної стійкості здобувачів освіти, що виокремлює роль учителів УМЛ (Клочко, Росса, 2023). Ураховуючи реалії воєнного часу, науковці визначають потребу «кореляції якісної філологічної освіти студентів з їхньою спроможністю вести боротьбу за ... життєствердність нації» в процесі своєї професійної діяльності (Кайдаш, Хомич, 2023: 186). M. Bjork, J. R. Boyle, P. Kohl (Björck et al., 2023) наголошують на значенні науки та освіти в контексті кризи охорони здоров'я та війни, підкреслюючи, що освіта та дослідження мають вирішальне значення для подолання кризи, сприяння стабільності та відновленню.

Н. Kuznetsova, Н. Serdiuk, L. Bazyl, O. Vyshnyk, V. Sobko (Kuznetsova et al., 2024) вважають актуальним комплексний підхід до професійного розвитку філологів та пропонують розробку конкретних стратегій та рекомендацій для ефективного розвитку дослідницької компетентності вчителів у складних умовах воєнного часу. Дослідницька компетентність учителя УМЛ передбачає «готовність до саморозвитку на основі усвідомлення значущості дослідництва в мовно-літературній галузі знань; успішний досвід наукового дослідження; здатність вирішувати науково-методичні проблеми та реалізовувати інтеграцію освіти і науки у вивченні мови та літератури» (Сердюк, 2023: 31). В умовах війни та запровадження Державного стандарту старшої профільної школи зростає потреба створення на базі ліцею потужної науково-методичної платформи, що акумулює професійний розвиток філологів. Набутий в екстремальних для української освіти умовах досвід важливо поширювати. Yu. Tsekhmister (Tsekhmister, 2022), міркуючи про освіту майбутнього крізь призму післявоєнного відновлення та інтеграції України в Європейський Союз, привертає увагу до питання інтеграції інновацій, які довели свою ефективність під час війни.

**Мета дослідження** – обґрунтувати авторську методику розвитку дослідницької компетентності вчителів української мови і літератури в системі науково-методичної роботи ліцею.

**Основна частина.** Завдання дослідження полягало в тому, щоб розробити й обґрунтувати комплексну методику розвитку дослідницької компетентності вчителів української мови і літератури та структурувати науково-методичну роботу з учителями-філологами ліцею. Реалізація основного завдання потребувала виконання часткових дослідницьких завдань. По-перше, необхідно конкретизувати теоретичні та методичні аспекти розвитку дослідницької компетентності вчителів УМЛ. По-друге, визначити етапи реалізації методики розвитку досліджуваної компетентності. По-третє, обґрунтувати методичний інструментарій для реалізації мети та завдань кожного етапу.

**Матеріал і методи досліджень.** У процесі наукового дослідження, використали систему таких методів: метод *дефінітивного аналізу* (для розкриття сутності поняття «методика розвитку дослідницької компетентності філологів»); метод *конкретизації* (для визначення теоретичних та методичних аспектів розвитку дослідницької компетентності), метод *структурування* (для постановки цілей, завдань, етапів реалізації

методики розвитку дослідницької компетентності вчителів-словесників ліцею); метод *синтезу* (для формування цілісного уявлення про методику розвитку дослідницької компетентності); метод *систематизації* (для комплексного представлення методики розвитку досліджуваної компетентності); *діагностичні методи* (для визначення динаміки розвитку досліджуваної компетентності); метод *узагальнення* (для підсумку ефективності запропонованої методики).

**Результати та їх обговорення.** Провівши дефінітивний аналіз ключового поняття, визначаємо методику як методи, форми, засоби навчання вчителів-філологів, способи здійснення, алгоритм організації дослідницької діяльності фахівців. Під її реалізацією маємо на увазі процес теоретичного обґрунтування припущень щодо розвитку досліджуваної компетентності, вибір ефективних методів дослідження, виконання запланованих заходів програми щодо розвитку дослідницької компетентності, збір емпіричних даних дослідження, узагальнення результатів. Запропонована методика розвитку дослідницької компетентності вчителів-філологів ґрунтується на розумінні сутності її компонентів (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, креативно-діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний). Важливо організувати науково-методичну роботу з філологами відповідно до потреби цілісного розвитку досліджуваної компетентності: від мотиваційних орієнтирів учителя, зацікавленого в дослідництві, до здійснення дослідницької діяльності. Пропонуємо реалізувати методику поетапно та виділяємо *мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-рефлексивний етапи*, кожен із яких має мету, завдання, методичний інструментарій, змістове наповнення.

*Мотиваційний етап* ґрунтується на аксіологічному, акмеологічному, особистісно орієнтованому підходах. Педагогічною умовою для розвитку дослідницької компетентності в ліцеї є формування ціннісного ставлення та позитивної внутрішньої мотивації вчителів-філологів до здійснення дослідницької діяльності. Метою етапу є формування ціннісного ставлення до дослідництва та мотивації здійснювати власне педагогічне дослідження. На цьому етапі ставимо завдання продіагностувати ціннісно-мотиваційну сферу філолога, спроєктувати індивідуальну освітню траєкторію вчителя, удосконалити навички самоаналізу та організувати професійну комунікацію в науковому середовищі.

Зміст роботи передбачає діагностику рівня сформованості мотиваційно-ціннісного компоненту. Для цього була створена авторська «Карта самооцінки сформованості дослідницької компетентності», у структурі якої є блок, що дозволяє оцінити власну мотивацію. Пропонуємо створити в ліцеї стратегію розвитку мотивації вчителів УМЛ та «Індивідуальний освітній маршрут» для кожного вчителя-словесника. Актуальним є проведення методичною службою ліцею моніторингу науково-методичних ініціатив та забезпечення комунікації з провідними науковцями, науково-методичними працівниками. Методичний інструментарій передбачає такі форми: анкетування, опитування, спостереження, тестування, бесіду, аналіз, оцінювання, інтерв'ю. Для розвитку мотиваційно-ціннісного компоненту рекомендовано використовувати різні форми офлайн-взаємодії (наукові дискусії, практикуми, майстер-класи, вебінари, семінари), онлайн-взаємодії (конференції, круглі столи, семінари тощо). Прогнозовані результати роботи на цьому етапі: сформоване ціннісне ставлення та мотивація до проведення наукових досліджень, створення «Індивідуального освітнього маршруту», організована наукова взаємодія з фахівцями. Розвиток стійкої мотивації здійснюється за умови індивідуального підходу до професійного розвитку філологів, створення ситуації успіху та схвалення наукових ініціатив учителів УМЛ, що слугуватиме джерелом позитивних емоцій. Актуалізація самопізнання вчителя спонукає до професійного саморуку, самовдосконалення фахівців. Система заохочень, створена в ліцеї, забезпечує мотивацію здійснювати дослідницьку діяльність. Заходи в рамках формальної, неформальної та інформальної освіти та програма розвитку кадрового потенціалу в ліцеї – основа для налагодження ефективної взаємодії в науковому просторі. «Індивідуальний освітній маршрут» – це планування розвитку дослідницької компетентності в умовах неперервної освіти, що передбачає: визначену науково-методичну проблему, над якою працює вчитель; обов'язкове ознайомлення з нормативно-правовою документацією ліцею, що забезпечує організацію та проведення дослідницької діяльності в ліцеї; освітні заходи розвитку дослідницької компетентності через можливості формальної, неформальної, інформальної освіти. Безперервний професійний розвиток забезпечується постійним самооцінюванням здатності до інновацій, до навчання впродовж життя, здійснення моніторингу професійної діяльності. Напрями діяльності, що визначені в «Індивідуальному освітньому маршруті»: самоосвіта, діяльність у межах кафедри вчителів УМЛ, участь у науково-методичній роботі ліцею. Кожен учитель визначає очікувані результати та обирає форму презентації досягнень, оцінює якість самоосвітньої діяльності, свою активність у роботі кафедри вчителів УМЛ, у науково-методичній роботі ліцею. Визначено заходи, що забезпечують наукову комунікацію (регіонального, міжнародного рівнів), публікаційну активність філологів. Дослідницька діяльність учителя УМЛ ліцею передбачає участь у фахових конкурсах, забезпечення участі здобувачів освіти в олімпіадному русі, мовно-літературних конкурсах, проєктній, науково-дослідницькій роботі. Усі види такої діяльності філолога заздалегідь визначені в «Індивідуальному освітньому маршруті», де є можливість провести оцінку результативності, ефективності, успішності та визначити власні перспективи розвитку дослідницької компетентності. Робота над «Індивідуальним освітнім маршрутом» потребує науково-методичного супроводу. Особлива увага приділена дотриманню правил академічної доброчесності та знань мережевого етикету.

*Когнітивний етап* реалізації методики пов'язаний з організаційно-змістовим блоком моделі розвитку досліджуваної компетентності, в основі якого нормативно-правове забезпечення науково-методичної роботи в ліцеї. Мета етапу: систематизувати теоретичні знання вчителів про структуру дослідницької компетентності, методи розвитку, про особливості організації та супроводу науково-дослідницької діяльності

здобувачів освіти. Прогнозовані результати: зміцнення когнітивного компоненту дослідницької компетентності та набуття навичок організувати та проводити дослідницьку роботу. «З огляду на особливості досліджуваної компетентності виділяємо інформаційно-методичний та науково-практичний модулі блоку та етапи розвитку вчителя-філолога в системі науково-методичної роботи ліцею (теоретико-пізнавальний, практико-орієнтований (діяльнісний), інноваційно-творчий)» (Сердюк, 2024: 123). Завдання етапу – зміцнити теоретичні знання та практичні вміння організувати та проводити власну дослідницьку діяльність, науково-дослідницьку діяльність учнів. На цьому етапі важливо проаналізувати рівень розвиненості когнітивного компоненту, представленого в «Карті самооцінки сформованості дослідницької компетентності» окремим блоком. Деталізовано зміст інформаційно-методичного та науково-практичного модулів у межах когнітивного етапу реалізації методики. Мета інформаційно-методичного модуля – зміцнити знання про дослідницьку компетентність та засоби її розвитку. Мета науково-практичного модуля – навчити філологів використовувати засоби розвитку власної дослідницької компетентності та організувати дослідницьку діяльність у ліцеї. Зміст інформаційно-методичного модуля передбачає: науково-методичний супровід освітнього процесу під час війни, методично-інструктивне забезпечення організації роботи вчителів УМЛ, розробку механізмів подолання освітніх утрат засобами дослідно-орієнтованого навчання, дайджест науково-методичних заходів регіонального, всеукраїнського, міжнародного рівнів, наповнення методичного кластеру сайту, забезпечення мережевої взаємодії з науковцями. Зміст науково-практичного модуля пов'язаний із методичним забезпеченням системи практичних занять «Дослідницький простір філолога», науково-дослідницької діяльності вчителів-філологів ліцею, зокрема участі в науково-практичних заходах, фахових конкурсах. Ідеться також про науково-методичний супровід підготовки дослідницьких проєктів, що стосуються мовно-літературної галузі знань, та інтегрованих проєктів. Модуль передбачає опис досвіду філологів-дослідників, аналіз механізмів його застосування, укладання резюме вчителів та професійного портфоліо. На теоретико-пізнавальному етапі було узагальнено освітні засоби та освітні ресурси, що використовуються для розвитку дослідницької компетентності, та враховано можливості формальної, неформальної, інформальної освіти.

Організаційно-змістова складова методики конкретизує напрями роботи науково-методичного (методичного) підрозділу ліцею та відповідних колегіальних органів закладу, а саме: методичної ради, методичної комісії суспільно-гуманітарних дисциплін. У полі зору робота, зорієнтована на підготовку учнів до науково-дослідницької діяльності, науково-методична робота з педагогічними та науково-педагогічними працівниками з метою підвищення рівня професійної майстерності. З метою оптимізувати залучення здобувачів освіти до дослідницької діяльності пропонуємо організувати роботу з батьками.

На методичну раду покладається завдання планування та координації науково-методичної роботи відповідно до державної політики в галузі освіти. На методичну комісію – завдання організувати та координувати участь учнів у науковій, навчально-дослідницькій, дослідницько-експериментальній, пошукової діяльності та завдання ефективної організації поглибленого вивчення окремих предметів. Для організації системної дослідницької роботи важливо узгодити діяльність усіх структурних підрозділів ліцею (адміністративного, науково-методичного, навчально-виховного). Привертаємо увагу до необхідності систематизувати нормативно-правову документацію ліцею (Положення про методичну раду, Положення про методичні комісії, Положення про проєктні групи, Положення про академічну доброчесність, Положення про ліцейну академію наук тощо), що дозволить організувати ефективну науково-методичну роботу. Її зміст передбачає проведення просвітницької роботи щодо дотримання академічної доброчесності, організацію практико-орієнтованих проєктів, ініціативу організації регіональних та внутрішньоліцейних методичних семінарів щодо обміну досвідом з проблем дослідно-орієнтованого навчання, організацію роботи наукових студій з методології науки «Азбука дослідження» для здобувачів освіти, популяризацію досвіду вчителів УМЛ ліцею у фахових виданнях, створення методичного кластеру для філологів (на сайті закладу) тощо. Науково-методична робота з філологами забезпечує створення в ліцеї дослідно-орієнтованого середовища, що визначено як педагогічну умову для розвитку дослідницької компетентності вчителів-словесників.

На практико-орієнтованому етапі (науково-практичний модуль) пропонуємо цикл занять «Дослідницький простір філолога». Ставимо за мету підготувати філологів до здійснення власного педагогічного дослідження, до організації науково-дослідницької роботи з учнями. Своєчасний науково-методичний супровід учителів з організації дослідницької діяльності здобувачів освіти розглядаємо як вважливу педагогічну умову розвитку досліджуваної компетентності. Визначаємо завдання забезпечити якісний та ефективний науково-методичний супровід розвитку дослідницької компетентності вчителів УМЛ, зміцнити знання педагогів з основ науково-дослідницької діяльності, допомогти обрати пріоритетний напрям дослідницької діяльності. Структура кожного науково-методичного заняття з учителями-словесниками передбачає вступ (емоційне налаштування, визначення мети, завдань, простору очікувань учасників), указівка на ключові терміни, які учасники повинні знати; привернення уваги до особливостей розвитку дослідницької компетентності в контексті змісту теми, які учасники повинні розуміти; набуті знання та вміння, які треба вміти застосовувати. Основна частина заняття розкриває змістові лінії кожної теми та складається з теоретичного блоку, що потребує матеріалів для поглиблення знань з теми, та практичного блоку, що передбачає виконання практичних завдань. В основній частині заняття завжди залишається простір для проведення дискусії. На підсумковому етапі означаємо проблеми та шляхи вирішення, проводимо обговорення результатів та очікувань, здійснюємо самодіагностування через анкетування/тестування учасників та розробляємо

рекомендації. Способи діяльності на заняттях сприяють розвитку й креативно-діяльнісного компоненту дослідницької компетентності. Розроблено навчально-методичне забезпечення кожного заняття, зокрема мінікейси, опорні схеми, запитання для самоконтролю, тестові завдання, електронні презентації, дібрано матеріали для самостійного опрацювання. Використано методи проблемного та дослідницького навчання, кейс-технологію. Тематика циклу представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

**Тематика циклу науково-практичних занять «Дослідницький простір філолога»**  
(розроблено автором)

№ п/п	Тема заняття
1.	Академічна доброчесність як основа організації науково-дослідницької роботи в закладі освіти.
2.	Навчання як дослідження. Нормативно-правова база.
3.	Дослідницька компетентність учителя-філолога та її компоненти.
4.	Педагогічні умови розвитку дослідницької компетентності вчителя-філолога в закладі освіти.
5.	Дослідницька діяльність філолога. Практичний аспект (олімпіадний рух, конкурси для учнів, турніри, фахові конкурси для вчителів-словесників).
6.	Науково-дослідницька робота. Ліцейна академія наук «ВЄДІ». Конкурс-захист науково-дослідницьких робіт МАН.
7.	Наукові студії «Азбука наукового дослідження».
8.	Проектна діяльність у ліцеї. Тижні наук.
9.	Публікаційна активність філолога. Методичний кластер кафедри вчителів української мови і літератури.
10.	Додаткові ресурси для розвитку дослідницької компетентності вчителя-словесника (соціальні мережі та освітні платформи, сучасні освітні та мистецькі канали).

Запропонований цикл занять, кожне з яких передбачає 2 академічні години, дозволяє розкрити творчий потенціал педагогів-словесників та перейти до інноваційно-творчого етапу в розвитку досліджуваної компетентності.

На діяльнісно-рефлексивному етапі здійснюємо інтеграцію креативно-діяльнісного та діагностико-оцінювального блоку моделі розвитку дослідницької компетентності філологів (Сердюк, 2024). Продовжуємо роботу з «Картою самооцінки сформованості дослідницької компетентності» (діяльнісний блок, рефлексивний блок карти). Беремо до уваги можливість творчої реалізації навчальних програм з української мови і літератури. Вивчивши інтереси та вибір учнів на початку навчального року (анкетування «Вибір наукових перспектив»), пропонуємо багатовекторну дослідницьку роботу. Джерелом розвитку діяльнісного компонента дослідницької компетентності вважаємо дослідницькі проекти. Однією з вимог упровадження методу проекту в освітню систему є «наявність значущого в дослідницькому, творчому контексті завдання, що потребує інтегрованих знань, дослідницького пошуку його вирішення» (Волошина, Зелінський, 2023: 428). Проектна діяльність потребує інтеграції знань та дослідницького пошуку. Перспективними для розвитку дослідницької компетентності всіх учасників освітнього процесу є організація наукових тижнів з мовно-літературної галузі знань, система підготовки здобувачів освіти до участі в мовно-літературних конкурсах, марафонах, предметних олімпіадах, що потребує скоординованої роботи предметної кафедри, ретельного планування, розподілу колективних зусиль, навичок дослідницької роботи з учнями. Важливим видом дослідницької діяльності вчителя-філолога залишається підготовка учнів до конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт в рамках МАН України. Для ефективної дослідницької діяльності учнів з української мови та літератури актуально організувати наукові студії «Азбука наукових досліджень», представлені системою науково-практичних занять із методології науки. До проведення занять важливо долучати науковців, науково-педагогічних працівників, які мають високий рівень володіння дослідницькою компетентністю. Діяльнісний етап реалізації методики передбачає систематизацію та узагальнення досвіду науково-дослідницької діяльності філологів. Для цього пропонуємо створити методичний кластер кафедри вчителів української мови і літератури, що можна розглядати як інтегрований педагогічний проект. Це потребуватиме систематичного огляду і реферування фахових видань, матеріалів науково-практичних конференцій, наукових статей з проблем дослідництва.

На діяльнісно-рефлексивному етапі реалізації методики проводимо аналіз результативності дослідницької діяльності філологів, оцінюємо рівні сформованості дослідницької компетентності. Розроблено мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний критерії, показники сформованості кожного компоненту, інноваційно-креативний (високий), дослідницько-системний (достатній), ситуативний (середній), інертний (низький) рівні сформованості. Візуально вони представлені в діагностико-оцінювальному блоці описаної моделі (Сердюк, 2024: ). Для проведення рефлексії пропонуємо такі форми: педагогічні колеції, педагогічні академії, засідання методичної ради, методичної комісії суспільно-гуманітарних дисциплін, предметної кафедри, літні інтелектуальні школи для вчителів, психолого-педагогічні, науково-практичні заняття, консультування з методистами, науковцями. До індивідуальних форм належить самоаналіз «Індивідуального освітнього маршруту».

Як зазначали Т. V. Tarasenko, I. O. Klyuchnik, (2020) метою реформи середньої школи є перетворення її на школу для професійного і духовного становлення особистості філолога як професіонала. Реалізація

запропонованої в дослідженні методики дозволяє створити в ліцеї дослідно-орієнтоване середовище, що спонукатиме філологів до професійного розвитку.

**Висновки.** Описана в статті методика має практико-орієнтований характер, оскільки дозволяє організувати ефективний науково-методичний супровід розвитку дослідницької компетентності вчителів УМЛ ліцею. У результаті її реалізації прогнозуємо такі результати: 1) створення гнучкої та ефективної системи науково-методичного супроводу професійного розвитку вчителів УМЛ ліцею; 2) цілісний розвиток дослідницької компетентності вчителів УМЛ ліцею та підвищення якості організації науково-дослідницької діяльності в закладі освіти; 3) активізація взаємодії філологів у науковому просторі; 4) активний обмін досвідом з проблеми організації дослідно-орієнтованого вивчення української мови і літератури; 5) підвищення публікаційної активності філологів.

У результаті проведеного дослідження робимо висновок, що дослідницьку компетентність філологів доцільно системно й цілісно розвивати. З цієї метою була розроблена система науково-методичних занять «Дослідницький простір філолога», що враховує основні вектори професійної діяльності вчителів УМЛ ліцею. Запропонована методика забезпечить якість вивчення української мови і літератури з урахуванням освітніх утрат під час війни, активність учителів-філологів у різних видах науково-методичної взаємодії, сприятиме формуванню дослідницької компетентності здобувачів освіти, активності учнів в олімпіадному, конкурсному русі, проєктній, навчально- та науково-дослідницькій діяльності.

Отже, запропоновану методику можна творчо адаптувати в системі науково-методичної роботи ліцеїв та використовувати в системі післядипломної освіти для підготовки вчителів до науково-дослідницької діяльності в старшій профільній школі. Інтегруючи методику в заклади освіти, зможемо створити потужну методичну платформу, яка забезпечуватиме безперервний професійний розвиток учителів-словесників, мотивованих здійснювати власні педагогічні дослідження.

Перспективи дослідження передбачають апробацію розробленої методики розвитку дослідницької компетентності вчителів-філологів ліцею та експериментальну перевірку ефективності визначених у дослідженні педагогічних умов.

#### Список використаних джерел:

1. Волошина О. В., Зелінський В. Ю. Роль проєктної технології у підготовці майбутніх фахівців до професійної діяльності. *Вісник науки та освіти*. 5(11). 2023. С.424-435. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-5\(11\)-424-435](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-5(11)-424-435)
2. Заїка А. Ю. Обґрунтування і реалізація методики підготовки майбутніх учителів-філологів до дослідницької діяльності. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка* : Педагогічні науки. 2020. №2 (333). Ч. 1. С. 106-112
3. Кайдаш А., Хомич В. Соціально-лінгвістичні доміанти підготовки здобувачів освіти в умовах війни. *Scientific Collection «InterConf»*, 2023, (145), С. 181-187. DOI: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/2595>
4. Клочко Т. В., Росса О. В. Формування мовної стійкості здобувачів вищої освіти в умовах війни. *«Young Scientist»*. 2023. № 1.1 (113.1). January, С.23-26.
5. Лібак Н. Організаційні засади професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури. *Молодь і ринок*. 2024, 5(225). С. 194-200. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.305848>
6. Ничкало Н., Лук'янова Л., Хомич Л. Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід : наук.-аналіт. доп. Київ : Вид-во ТОВ «Юрка Любченка». 2021. 54 с.
7. Семенов О., Вовк М. Академічна культура дослідника в освітньо-культурному просторі університету : [монографія]. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016, 284 с.
8. Сердюк Г. А. Структурно-функціональна модель розвитку дослідницької компетентності вчителя української мови і літератури ліцею. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2024, №92. С. 121-126. DOI : <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2024.92.19>
9. Björck M., Boyle J. R., Kolh P. (2023). In times of health crisis and war, science and education are more important than ever. *European Journal of Vascular and Endovascular Surgery*. 2023, 66(3). P. 299-301.
10. Kuznetsova H., Serdiuk H., Bazyl L., Vyshnyk O., Sobko V. Realities of developing the research competence of teachers-philologists in wartime. *Eduweb Magazine*. 2024, 18(1). P. 218-234. DOI: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2024.18.01.16>
11. Serdiuk H. The analysis of the basic research definitions of the development teachers' research competence language and literature. *Professional Pedagogics*. 2023, 1(26), 31-40. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2023.26.31-40>
12. Shcherban I., Gut N. Research competence as the basis of students' professional competence formation. *Scientific Collection «InterConf»*, 2023, 38(175). P. 88–95. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.10.2023.006>
13. Tarasenko T. V., Klyuchnik I. O. Formation of the future philologists' professional competence of as a pedagogical problem. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka* 2020, (53). P. 145-147.
14. Tsekhmister Y. Education of the future: from post-war reconstruction to EU membership (Ukrainian case study). *Futurity Education*, 2022, 2(2). P. 46-57.
15. Udompong L., Traiwicithkun D., Wongwanich S. Causal model of research competency via scientific literacy of teacher and student. *Procedia-Social and Behavioral Science*. 2014, 116. P. 1581-1586.
16. Vovk M. Development tendencies of philological pedagogical education in Ukraine challenges and prospects. *Aesthetics and ethics of pedagogical action*. 2024. Issue 29. DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2024.29.306168>

## References:

1. Voloshyna, O. V., & Zelinskyi, V. Yu. (2023). Rol proiektnoi tekhnolohii u pidhotovtsi maibutnikh fakhivtsiv do profesiinoi diialnosti [The role of project technology in preparing future specialists for professional activity]. *Visnyk nauky ta osvity*. 5(11). S. 424-435. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-5\(11\)-424-435](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-5(11)-424-435) [in Ukrainian]
2. Zaika, A. Yu. (2020). Obruntuvannia i realizatsiia metodyky pidhotovky maibutnikh uchyteliv-filolohiv do doslidnytskoi diialnosti [Justification and implementation of the methodology of training future philology teachers for research activities]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka : Pedagogichni nauky*. №2 (333). Ch. 1. S. 106-112. [in Ukrainian]
3. Kaidash, A., & Khomych, V. (2023). Sotsialno-lingvistychni dominanty pidhotovky zdobuvachiv osvity v umovakh viiny [Socio-linguistic dominants in the training of education seekers in the conditions of war]. *Scientific Collection «InterConf»*, 145. S. 181-187. DOI: <https://archive.interconf.center/index.php/conferenceproceeding/article/view/2595> [in Ukrainian]
4. Klochko, T. V., & Rossa, O. V. (2023). Formuvannia movnoi stiikosti zdobuvachiv vyshchoi osvity v umovakh viiny [Formation of language stability of higher education students in war conditions]. *«Young Scientist»*. 1.1 (113.1). January. S. 23-26. [in Ukrainian]
5. Libak, N. (2024). Orhanizatsiini zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury [Organizational principles of professional training of future teachers of Ukrainian language and literature]. *Molod i rynok*. 5(225). S. 194-200. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.305848> [in Ukrainian]
6. Nychkalo, N., Lukianova, L., & Khomych, L. (2021). Profesiina pidhotovka vchytelia: ukrainski realii, zarubizhnyi dosvid : nauk.-analit. dop. [Professional teacher training: Ukrainian realities, foreign experience]. Kyiv : Vyd-vo TOV «Yurka Liubchenka». 54 s. [in Ukrainian]
7. Semenoh, O., & Vovk, M. (2016). Akademichna kultura doslidnyka v osvitno-kulturnomu prostori universytetu : [monohrafiia]. [Academic culture of the researcher in the educational and cultural space of the university]. Sumy : Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka. 284 s. [in Ukrainian]
8. Serdiuk, H. A. (2024). Strukturno-funktsionalna model rozvytku doslidnytskoi kompetentnosti vchytelia ukrainskoi movy i literatury litseiu [A structural-functional model of the development of research competence of a Ukrainian language and literature teacher at lyceum.]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*. №92. S. 121-126. DOI: <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2024.92.19> [in Ukrainian]
9. Björck, M., Boyle, J. R., & Kolh, P. (2023). In times of health crisis and war, science and education are more important than ever. *European Journal of Vascular and Endovascular Surgery*. 66(3). P. 299-301. [in English]
10. Kuznetsova, H., Serdiuk, H., Bazyl, L., Vyshnyk, O., & Sobko, V. (2024). Realities of developing the research competence of teachers-philologists in wartime. *Eduweb Magazine*. 18(1). P. 218-234. DOI: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2024.18.01.16> [in English]
11. Serdiuk, H. (2023). The analysis of the basic research definitions of the development teachers' research competence language and literature. *Professional Pedagogics*. 1(26), P. 31-40. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2023.26.31-40> [in English]
12. Shcherban, I., Gut, N. (2023). Research competence as the basis of students' professional competence formation. *Scientific Collection «InterConf»*, 38(175). P. 88–95. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.10.2023.006> [in English]
13. Tarasenko, T. V., & Klyuchnik, I. O. (2020). Formation of the future philologists' professional competence of as a pedagogical problem. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka*, 53. P. 145-147. [in English]
14. Tsekhmister, Y. (2022). Education of the future: from post-war reconstruction to EU membership (Ukrainian case study). *Futurity Education*, 2(2). P. 46-57. [in English]
15. Udompong, L., Traiwicikhun, D., & Wongwanich, S. (2014). Causal model of research competency via scientific literacy of teacher and student. *Procedia-Social and Behavioral Science*, 116. P. 1581-1586. [in English]
16. Vovk, M. (2024). Development tendencies of philological pedagogical education in Ukraine challenges and prospects. *Aesthetics and ethics of pedagogical action*. Issue 29. DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2024.29.306168> [in English]